

DIDÀCTICA I ORGANITZACIÓ ESCOLAR FACULTAT DE CIÈNCIES HUMANES I SOCIALS

Què són les Comunitats d'Aprenentatge Manel Collado i Vergara¹

Paraules clau: Comunitat d'Aprenentatge, exclusió, marginació, conflictivitat

Resum: Aquest article fa una primera aproximació a les Comunitats d'Aprenentatge, el seu coneixement, les seues característiques, els seus principis i els seus antecedents per a iniciar-se en investigacions al seu voltant.

Abstract: This article presents a first approximation to the Learning Communities, their knowledge, their characteristics, their principles and their antecedents to initiate in investigations on them.

Durant alguns anys s'investigà la manera d'aconseguir l'èxit educatiu per a totes i tots en les etapes d'Infantil, Primària i Secundària, amb la fi de donar resposta al nou model d'escola que pretenia la LOGSE. Tot això en una societat informatitzada on l'exclusió encara no estava eliminada, per a elaborar el model propi de Comunitats d'Aprenentatge (CdA en endavant).

Un model que partiria dels processos que es duia a terme des dels 70 en l'Escola de Persones Adultes de «La Verneda», al barri de Sant Matí de Barcelona.

Les CdA, proposen una transformació en la pràctica educativa, abandonant certes actuacions sense resultats positius, i substituir-les per unes altres d'èxit que fan millorar els resultats, tot i afavorir la igualtat educativa i social a través de canvis en els processos educatius de la Societat de la Informació.

La millor descripció sobre les Comunitats d'Aprenentatge la fa Mª Rosa Valls en la seua Tesi:

“Un projecte de transformació social i cultural d'un centre educatiu i del seu entorn per a aconseguir una societat de la informació per a totes les persones, basada en l'aprenentatge dialògic, mitjançant una educació participativa de la comunitat, que es concreta en tots els seus espais, inclosa l'aula” (Valls, 2000:226)

En diferents articles, Ramon Flecha i Lúcia Puigvert posen l'objectiu de les Comunitats en un canvi en la pràctica educativa per a aconseguir aquella escola o aquella educació que tothom vol aconseguir per què cap xiquet ni cap xiqueta reste marginat/ada o etiquetat/a (Flecha et al, 2.002).

Fixant-nos en eixa definició podem establir una sèrie d'intencions que emmarcarien el projecte:

- *Superar les desigualtats.*
- *Aconseguir una educació de qualitat per a totes i tots.*
- *Procurar una societat igualitària, intercultural i solidària.*
- *Desenvolupar la capacitat de diàleg i crítica.*
- *Garantir els aprenentatges valorats socialment.*

¹ Professor(DEA) de Didàctica i Organització Escolar: manel.collado@uji.es

Comunitats d'Aprenentatge, pren actuacions que a escala internacional presenten un grau més que acceptable d'èxit escolar i de millora de la convivència; que donen resultats positius per a l'alumnat, sense importar el grau d'innovació sinó la seua qualitat (Elboj, 2002)

Les nostres escoles, però, continuen segregant. Països, com ara Finlàndia, que presenten els millors resultats acadèmics de la Unió Europea, segons Informes Internacional d'Avaluació, com ara el «*Programme for International Student Assessment*» (PISA²), desterraren, des de la segona meitat de la dècada dels vuitanta, la segregació educativa; en les conclusions de l'informe s'indica que una de les claus d'aquest èxit és, precisament, la promoció d'aules heterogènies.

Davant tot això, les CdA presenten la possibilitat d'una altra educació, sobretot en aquells ambients on predomina l'exclusió, la marginació i la conflictivitat.

La consecució d'aquesta Educació suposa transformar les escoles, que hem heretat de la societat industrial, exigint un model igualitari de societat de la informació. Una transformació, que no adaptació, en la línia de Vygotsky, aplicant les teories socials d'*Habermas* i les educatives de *Freire*³, que són les més citades actualment en el món, i que consideren la diversitat com superadora de desigualtats.

Serà aquesta perspectiva de transformació vigostskyana i freiriana, la que seguirà CdA.

Característiques de Comunitat d'Aprenentatge

Hem identificat CdA com un model educatiu de canvi en la pràctica educativa, per poder donar una resposta igualitària als reptes de la Societat de la Informació.

Si l'escola i el professorat no poden superar el sistema heretat de la societat anterior, tenim dues possibilitats, o deixar l'escola com està, perpetuant l'exclusió social dels xiquets i de les xiquetes que pateixen més desigualtats o ens plantejem la transformació de l'escola en projectes que desterren l'exclusió i el fracàs escolar.

CdA tenen un caràcter democràtic i pluralista, ja que estan integrades per persones de mentalitats, ideologies, creences, cultures ... diverses ja que requereixen assessoraments diversos.

A partir de 1995, diferents autonomies ja tenen programes i equips propis que han llegit, treballat, comentat i s'han format en les teories i les pràctiques de l'aprenentatge dialògic de CdA, assegurant que les transformacions que es realitzen en els centres tenen unes bases científiques sòlides i, per tant, obtenen l'èxit que animen a realitzar noves transformacions.

Principis bàsics de les Comunitats d'Aprenentatge.

Sintetitzem aquests principis en cinc, els quals no es donen separadament sinó interactuant entre ells:

- *És un projecte de transformació social i cultural.*
- *És un projecte de centre educatiu i del seu entorn.*
- *És un projecte per a aconseguir una societat de la informació per a totes les persones.*
- *És un projecte basat en l'aprenentatge dialògic.*

---

² Sense defensar aquest tipus d'avaluació; no ens qüestionem, no és tema de l'article, ni les seues virtuts ni les seues limitacions

³ En ERIC –Education Resources Information Center– (la base de dades d'educació amb més influència en el món) Freire té 645 referències i Ausubel, per exemple, unes 200. En SOCIOFILE –Sociological Abstracts– (base de dades de Ciències Socials), Habermas té més de mil, moltes més que qualsevol altre sociòleg viu i només comparable a Weber, Marx i Durkheim.

- *És un projecte que es desenvolupa mitjançant l'educació participativa de la comunitat .*

Aquests cinc principis ens porten a quatre aspectes característics de les CdA (Valls, 2000):

- ❶ L'organització és democràtica.
- ❷ Comunitats d'Aprenentatge no és un model rígid.
- ❸ Comunitats d'Aprenentatge estan basades en la participació i en un lideratge escolar compartit.
- ❹ L'Organització està supeditada a les prioritats definides per la comunitat.

Tots aleshores, i en la mesura que es vaja aconseguint major participació de persones de diferents cultures. Pel fet que aquesta participació siga efectiva és necessari que les metes siguin clares, expressades i compartides per tota la comunitat.

Orígens de les Comunitats d'Aprenentatge

Els models que, en l'àmbit internacional, guiarien l'esdevenir de CdA van ser tot un moviment de millora de l'escola, transformant-la, sorgint fa vora cinquanta anys.

Destaquem el «*Halton Project d'Stoll i Fink*» al Canadà, als EEUU, les «*Escoles Efectives de Ron Edmonds*», «*Reestructuració Escolar d'Elmore*», el projecte «*Improving the Quality of Education For All*» (IQEA) o l'«*Schools Make a Difference*».

No obstant això, la gestió directa de les CdA, vindrien de la mà de tres projectes nord-americans, que, en base al foment de les expectatives positives de l'alumnat, aconseguint els èxits majors possibles i la millora de la convivència de tota la Comunitat Educativa, suposaria una veritable transformació pràctica i programada de l'activitat educativa⁴:

- ***School Development Program de Comer*** (1968) a la Universitat de Yale⁵
- ***Accelerated Schools de Levin*** (1986) a la Universitat d'Stamford
- ***Success for All d'Slavin*** (1987) a la Johns Hopkins University (Baltimore)

Tots tres programes foren escollits per les característiques que compartien:

- *Estan situats en ambients marginals on intenten superar les desigualtats, promoure bons resultats i comptar amb la participació de totes i de tots, mitjançant expectatives positives i la transformació.*
- *Impliquen un canvi organitzatiu, unes estructures democràtiques i participatives, institucionals i flexibles i la relació amb l'entorn social i cultural.*
- *Els tres representen una resposta enfront de la ineficàcia de l'escola tradicional en barris marginals, pobres i de minories ètniques.*

Amb aquestes bases, el CREA, desenvoluparia les línies d'actuació de les Comunitats d'Aprenentatge.

A l'estat espanyol, destacarien els resultats de l'Aprenentatge Dialògic de l'Educació d'Adult de la Verneda de Sant Martí a Barcelona.

⁴ Es pot trobar la descripció de cadascú d'ells en la meua investigació anterior. (Collado 2010:78-86)

⁵ Amb un somni semblant al de Martin Luther King : en el seu discurs el 28 d'agost de 1963 "I have a dream..."

Si volem fixar, d'alguna manera, l'origen del model educatiu de CdA, sens dubte caldria anar al barri de Sant Martí de Barcelona i localitzar el Centre d'Educació de Persones Adultes de La Verneda (Sánchez, 1999), referent, a nivell internacional, dels moviments transformadors de l'educació democràtica d'adults (EDA), mitjançant pràctiques inclusives, igualitàries i dialògiques, que han mostrat la seua utilitat a l'incrementar l'aprenentatge instrumental i dialògic, la competència i la solidaritat.

Els seus inicis, 1978, partiren de la reivindicació cultural de tot un barri, ja que el projecte coordina escola i barri fonamentat en moviments social i cultural, agents de canvi actius, com ara el *d'Escoles en lluita*, moviment de pares, mares, mestres, veïns i alumnat, que expressà al carrer el reclam d'una escolarització per a tothom i la demanda de gratuïtat i gestió conjunta dels centres escolars i de participació democràtica.

Seguint a Adriana Aubert, del CREA, es pot afirmar que l'Escola de la Verneda és allò que els seus participants volen que siga (Aubert, 2004). Per a això és gestionada per les mateixes persones que hi participen mitjançant unes estructures dialògiques i flexibles. Observant les característiques esmentades, aquesta pràctica educativa i organitzativa de l'Escola de la Verneda tenen molt a veure amb la pedagogia de Paolo Freire.

L'any 2000 es presentaria l'article "La Verneda-Sant Martí: *"A school where people dare to dream"*", publicat en una de les revistes d'educació de més renom: "*Harvard Educational Review*" de la Universitat Harvard, on cada 3 mesos destaca una escola d'èxit del món (Sánchez Aroca, 1999). En més de 80 anys d'història, aquesta publicació, només ha destacat una experiència educativa espanyola, i ha estat aquesta.

El projecte INCLUD-ED

Aquest és, sens dubte, el projecte amb el qual està directament implicat CdA, i que compleix els axiomes precedents. L'**INCLUD-ED** (Strategies for inclusion and social cohesion in Europe from education –2006-2011–), representa la principal inversió en investigació educativa europea, 3,5 milions d'euros, i l'únic «Projecte Integrat del VI Marc-Programa d'Investigació Europeu» centrat en l'educació escolar obligatòria. Un projecte integrat dins la Comissió Europea que possibilita la combinació d'una gran quantitat d'activitats i recursos, tan necessaris per a assolir objectius científics ben definits i ambiciosos, en el marc de la investigació Europea.

Utilitza una metodologia comunicativa crítica en què s'incorpora la veu de les persones investigades de manera igualitària a través del diàleg (Gómez, 2008), permetent-los una participació directa i activa.

Està coordinat pel CREA i els seus objectius són:

- *Estudiar la societat actual incloent tant les estructures i processos que creen i reproduïxen desigualtats socials com les pràctiques socials que contribueixen a superar-les.*
- *Analitzar les discriminacions sexistes, racistes, elitistes i les polítiques orientades a superar-les.*
- *Formar professionals de la màxima excel·lència docent i investigadora, provinents de diferents ètnies, gèneres, edats i classes socials.*
- *Contribuir a la incorporació de la vida universitària del nostre país a la comunitat científica internacional.*

No és casualitat l'elecció del *Projecte INCLUD-ED*, ja que té com a objectiu que, al llarg de 5 anys (2006–2011), mitjançant l'anàlisi i l'avaluació de les característiques dels sistemes educatius dels Estats membres de la UE, en l'àmbit de l'educació obligatòria, s'identifiquen les millors pràctiques d'èxit. D'aquesta manera es pot establir el llistat d'aquelles actuacions que, aplicades a un centre, puguen aconseguir:

- ❶ L'èxit escolar de totes i tots, superant desigualtats amb els processos d'inclusió.
- ❷ La millora de la convivència, fomentant la cohesió social

Els sis projectes/preguntes que el componguen serveixen de referència perquè qualsevol centre, que voluntàriament ho considere, puguin substituir les actuacions que fins ara havien tingut, normalment decidides per *raons extracientífiques* (allò que una persona pensa o creu), per les actuacions incloses al *INCLUD-ED*⁶.

Serà CdA, precisament i no per casualitat, un d'aquests projectes; l'estreta vinculació d'aquesta, com un projecte de transformació de centres educatius i el projecte integrat INCLUD-ED possibilita que es base en els seus resultats i en el d'altres investigacions del programa marc, de manera que quan alguna estratègia no funciona s'analitza i es modifica o rebutja, amb la fi d'aconseguir l'èxit escolar i la convivència, assegurant el màxim aprenentatge de totes i tots.

Actuació educativa d'èxit de Comunitats d'Aprenentatge.

Des del moment que comporta una acció conjunta, consensuada i solidària dels agents d'aprenentatge implicats en un procés de formació bàsica, tots són aprenents a través del diàleg seguint els principis que caracteritzen l'aprenentatge dialògic (Freire, 1997a):

- Diàleg Igualitari
- Intel·ligència Cultural
- Transformació
- Dimensió Instrumental
- Creació de sentit
- Solidaritat
- Igualtat de diferències

D'acord eixos principis, CdA utilitza a diferents estratègies organitzatives, metodològiques i formatives relacionades, destacant:

La Formació Familiar.-

Quan parlem del «*darwinisme social*» es considera que formant el professorat es millorava l'aprenentatge. Això no obstant, cal deixar clar que si la formació del professorat és important, no ho és menys la de tots els agents que interactuen amb l'alumnat, ja que amb aquesta es milloraran els resultats. Per tant, l'activitat cultural de les famílies repercutirà en l'èxit de l'alumnat.

Els Grups Interactius.-

Des de l'enfocament de la societat industrial l'alumnat que no funciona es tendia a treure de l'aula. Les evidències apunten que l'actual sistema educatiu ha heretat aquests vicis. De fet, es pot comprovar en molts centres, aquell professorat que té un grup nombrós d'alumnes a l'aula dels quals una part no fa res, no mostra cap interès, crea conflictes, no pot amb ells i amb elles, intenta que els i les traguin de l'aula. Abans es deixa l'estructura organitzativa com està, que es qüestiona el segregacionisme.

---

⁶ Annex II

Tant és així que aquesta segregació en grups constituïts, en funció del seu baix nivell i rendiment acadèmics, està fins i tot regulada: «Programa de Diversificació Curricular de l'Educació Secundària Obligatòria (ESO), de la Generalitat Valenciana»⁷ que entrà en vigor el curs 2008-2009.

Com a alternativa a l'exclusió social es pot plantejar que vinguen a l'aula altres adults que puguen ajudar-lo/a. Traure l'alumnat de l'aula suposa traure'l de la societat de la informació tot i provocar més problemes i més costos econòmics (CREA, 1999a).

Els Grups Interactius, contraris als *grups flexibles per ritmes d'aprenentatge*, les *aules especials* o les *unitats externes*, constitueixen una altra forma d'organitzar l'aula, que segons les investigacions del CREA dóna resultats bons, tant en l'aprenentatge instrumental com en el tema de la convivència.

En general amb Grups Interactius:

- *Obtenim una alta participació de l'alumnat, ritme de treball altíssim, l'alumnat aprèn més, gaudeix aprenent, siga quina siga l'activitat.*
- *Elaboren minuciosament la tasca que se'ls demana, demostren el que saben, la qual cosa dóna moltes pistes al professorat, una visió més clara de la realitat de l'aula.*
- *L'alumnat assumeix de forma natural la participació de més adults/es en l'aula.*
- *És molt il·lusionant per al professorat perquè veu resultats i perquè motiva veure a l'alumnat aprenent i motivat.*

*Les Tertúlies Literàries Dialògiques*⁸.-

Són, sens dubte, aquestes les que, entre les descrites, hem considerat com a centre referencial de la investigació. En ella cerquem estratègies organitzatives, metodològiques i formatives per al foment competencial lector en particular i lingüístic en general que pogueren superar les mancances que hem denotat a les aules: falta d'iniciatives discents, excés de dirigisme docent, entrebancs a l'hora d'argumentar o de manifestar el pensament crític...

Tertúlia es defineix⁹ com:

“Reunió de persones que s'apleguen habitualment per tal de conversar o de dur a terme qualsevol altre passatemps”

La Societat de la informació ha aportat un terme nou relacionat: **Xat**, com:

“Comunicació simultània entre diverses persones a través d'internet”

En un principi rebien el nom de tertúlia els grups de veïns i veïnes que, al capvespre, seien a la porta de casa per a xerrar dels esdeveniments més variats.

Les «Tertúlies Dialògiques»¹⁰, però, van molt més enllà. Cal considerar que en elles, i així ho hem pogut contrastar de la informació obtinguda en diferents centres on es practiquen les tertúlies, no es fa una simple lectura o conversa de llibres de Literatura Clàssica Universal, ni són simples reunions formatives sobre un tema d'interés on un/a expert/a transmet coneixement; tampoc és un lloc on el diàleg està basat en pretensions de poder ni de validesa on les persones amb major estatus acadèmic monopolitzen el debat o imposen les seues interpretacions.

⁷ ORDRE de 16 de juny de 2008, de la Conselleria d'Educació, per la qual es regula el programa de diversificació curricular en l'educació secundària obligatòria. DOCV 5789 de 20.06.08 pp 68081

⁸ En anglès es coneixen com «Dialogic Literary Circles».

⁹ Gran Enciclopèdia Catalana.

¹⁰ En anglès “Dialogic Literary Circles”.

Podem situar els antecedents de les «*Tertúlies Dialògiques*» a finals dels 70, amb els programes de lectura, centrades en la Formació de Persones Adultes, en l'Escola de la Verneda de Barcelona.

A partir d'ací reviscola el *moviment d'Educació Democràtica d'Adults* (EDA), promoguda per la Confederació d'Associacions d'Educació de Persones Adultes¹¹ (CONFAPEA), amb el suport del moviment REDA (Xarxa d'Educació Democràtica de Persones Adultes) i el Grupo 90 (xarxa espanyola d'investigadors i escolars en educació de persones adultes).

En el marc de les Comunitats d'Aprenentatges, encara que no tots, són molts els centres de primària i secundària els que han adoptat les *Tertúlies Literàries Dialògiques*¹² i algunes menys les *Musicals*

Un projecte de referència dialògica són les: «*Mil i una tertúlies literàries dialògiques*» (Pallarés, 2004:4), un treball entre entitats i col·lectius que té com a objectiu impulsar la creació de les tertúlies per tot el món.

Amb caràcter bianual es continuen celebrant els congressos; i seria a partir del 2.006 quan s'incorporen les *Tertúlies Dialògiques Musicals*¹³. Pretenen transformar la concepció d'escoltar la música i desmitifica el sectarisme i elitisme que representa la música a partir de la capacitat universal d'interpretació de cada persona.

En aquest àmbit citem els «*Grups de treball en ciència i espais dialògics de participació en la ciència*» (Garcia, 2008) dins el projecte I+D: «*Projecte d'investigació científica*» corresponent al *Pla Nacional d'Investigació Científica, Desenrotllament i Innovació Tecnològica 2004-2007*» del CREA: «*Nanomayores*¹⁴» (Nano y mayores: trobades entre les persones majors i la investigació científica. Noves estratègies per a la participació social).

El projecte vol fomentar la creació d'espais reals de participació social en el diàleg ciència-societat, desenvolupant-se des de la metodologia comunicativa i l'aprenentatge dialògic a partir d'informació d'estricta qualitat científica. Neix de les necessitats de la societat de la informació, caracteritzada per un procés de producció accelerada de coneixements científics i tècnics.

Així mateix existeix una experiència argentina de Ciència-Tecnologia-Societat (CTS), lligades a l'educació i a la participació ciutadana, així com a la construcció social, en la presa de decisions, a la resolució democràtica dels problemes mediambientals, el gènere, la diversitat cultural o la investigació educativa: «*Construyendo ciudadanía a través de la educación científica*» del projecte: «*ConCiencias para la sostenibilidad*» de l'Oficina Regional d'Amèrica Llatina de la UNESCO, en el marc d'una «*Ciència de qualitat per a tots*».

Es tracta d'una sèrie d'articles d'especialistes de prestigi en la seua matèria, en format digital, dirigits fonamentalment a docents de ciències de tots els nivells educatius, formadors docents ... amb la fi d'apropar documents que puguen permetre reflexionar al voltant de com millorar i propiciar una alfabetització científica comuna per a tots i totes. És la millor forma d'iniciar la preparació dels futurs científics i de les futures científiques.

---

¹¹ La CONFAPEA fou el resultat de les I Trijornades d'Educació Democràtica de Persones Adultes, celebrades el juliol del 2.000 al Centre de la Verneda. Suposaren la recuperació de la coordinació en l'àmbit de la investigació i de l'activitat professional dels i de les Mestres de formació de persones adultes.

¹² He tingut ocasió de conversar amb alguns/es companys d'aquests centres, en especial Belinda, responsable del projecte, en el CEIP de Viladecans (Barcelona), Carlos en l'IES de "Su Eminència" Sevilla

¹³ Si més no, havien començat en 2003 a partir del diàleg d'algunes persones participants de les *Tertúlies Literàries* en l'Escola de Persones Adultes La Verneda-San Martí de Barcelona, expandint-se a altres centres: Associació Cultural Viva Santboina, Sant Boi de Llobregat i l'EPA Jaume Tuset de Ripollet.

¹⁴ <http://nanomayores.blogspot.com.es/>

En la mateixa línia, els “National Science Education Standards”¹⁵, afavorits pel National Research Council (1996), en la primera pàgina del qual podem llegir:

«En un món replet de productes de la investigació científica, l'alfabetització científica s'ha convertit en una necessitat per a tots/es. Tothom necessita utilitzar la informació científica per a prendre decisions dia a dia. Tots i totes han de ser capaces de participar de manera intel·ligent en el discurs públic i el debat sobre temes importants que involucren la ciència i la tecnologia. I tothom mereix compartir l'emoció i la realització personal que pot produir la comprensió i l'aprenentatge sobre el món natural.

La Cultura científica és cada vegada més important en el lloc de treball. Més i més treballs requereixen habilitats avançades, la qual cosa requereix que les persones siguin capaces d'aprendre, raonar, pensar creativament, prendre decisions i resoldre problemes. La comprensió de la ciència i els processos de la ciència contribueix de manera essencial a aquestes habilitats. Altres països estan realitzant grans inversions per formar científicament a les persones per a estar tècnicament alfabetitzades per a fer treballs determinats. Per mantenir-se en el ritme mundial. »

No estem parlant ací d'*analfabetisme*, què és una construcció social, sinó d'*alfabetització*, com a pràctica social (José Beltrán, 2011).

En l'àmbit Informàtic cal destacar el projecte europeu: “*Gathering in Cyberspace*”¹⁶ (Pallarés, 2004) per a promoure l'experiència de les Tertúlies Literàries Dialògiques possibilitant la seua difusió a través d'Internet i on participen Dinamarca, l'Estat Espanyol, França i la República Txeca.

Les Tertúlies Dialògiques tenen com a referents teòrics a Jürgen Habermas i a Paolo Freire; dins de la seua dialogicitat, com a interacció social, i, basant-nos en això, i als principis i característiques de l'Aprenentatge Dialògic citats definiran les Tertúlies Dialògiques:

- *La participació igualitària.*
- *La gestió democràtica.*
- *El reconeixement que totes les persones estan capacitades per a aportar idees.*
- *El manteniment d'expectatives altes per a totes les persones participants.*
- *La necessitat de comunicació, la intersubjectivitat (Habermas 1987), és a dir, la interacció entre el llenguatge i l'acció, entre l'experiència individual subjectiva i l'experiència subjectiva del grup.*
- *La capacitat universal d'aprenentatge, la qual no és qüestionada.*
- *La reinvençió del món de la vida, redescobrint la racionalitat comunicativa i els espais comunicatius perduts per la burocràcia i la rutina.*
- *La transformació.*

Les Tertúlies dialògiques es poden definir com:

“una activitat cultural i educativa on un grup de persones es reuneixen al voltant d'un llibre per a reflexionar i dialogar sobre ell”. (Pallarés, 2004:2)

Seguint amb el mateix article:

¹⁵ http://www.nap.edu/openbook.php?record_id=4962&page=1

¹⁶ *Trobades al Ciberespai*

“Les persones participants decideixen el nombre de pàgines que llegeixen a casa, elegeixen un paràgraf, contribueixen a les reflexions del seu grup, i comencen a dialogar al voltant d'eixes contribucions. La seua discussió en la sessió és després compartida en el fòrum amb els participants d'altres països, els quals estan fent el mateix en els seus grups propis. Abans de cada sessió setmanal, almenys un participant del grup, llig en el fòrum els comentaris, reflexions o opinions dels participants d'altres cercles d'altres països per a incloure'ls també en la discussió local” (art. cit 2004:5)

Com a experiència inicial de l'Aprenentatge Dialògic, tenen com a objectiu cercar la ruptura de les barreres de l'exclusió que puguen entrebancar les possibilitats de persones sense massa formació acadèmica per a poder accedir a la Literatura Clàssica Universal en particular i a la cultura en general i, a més a més, gaudir d'ella.

Aquest extrem és summament important, ja que trobem generalitzada l'opinió docent què poder llegir als clàssics de la Literatura Universal, o en el cas de la investigació en marxa, les lectures científiques, es necessita una formació acadèmica forta. Però en aquestes experiències es demostra que l'aprenentatge basat en el diàleg, trencaria les barreres d'exclusió.

La mecànica, en sí mateix, és simple, com ve recollit en la descripció del projecte europeu Gathering in Cyberspace (Pallarés, art. cit. :5):

“...a partir d'un text literari prèviament acordat, es busca informació sobre ell, com la biografia de l'autor/a, una síntesi del contingut ... i, a partir d'ací, començarà la dinàmica lectora i la tertúlia on cada persona llig el text a casa connectant-lo amb les seues experiències personals; en tornar al grup les comparteix, o no, amb la resta de persones, interactuant eixes experiències personals amb les del grup, fent contínua referència als diferents paràgrafs del text, fomentant la participació democràtica, el diàleg fora del control i de la mediació de les institucions, aportant les seues interpretacions, les reflexions crítiques, els arguments”.

Però ha segut, bàsicament, Consol Aguilar, la que ens ha servit de referència per a descriure les diferents fases de les Tertúlies de la següent manera (Aguilar et altres, 2002):

- *Setmanalment el grup es reuneix en una sessió de dues hores.*
- *El nombre de persones participants pot oscil·lar entre 20 i 30 persones.*
- *De manera conjunta es decideix un llibre així com el nombre de pàgines que es llegirà eixa setmana.*
- *Cada persona participant llegirà a casa les pàgines acordades i es reuniran la data assenyalada per a dialogar sobre el contingut o d'altres temes que se'n deriven de la lectura.*
- *El dia de la tertúlia, cada membre porta, almenys un fragment per a llegir en veu alta, explicant per què li ha resultat interessant. Al relacionar-se amb l'aprenentatge instrumental, impulsa a les persones que hi participen a cercar dades sobre els autors, les seues vides, influències i contextos històrics, que són contemplats en el grup com a suggeriments del diàleg.*
- *Cal assenyalar que, en cada sessió, de manera rotativa, una persona de la tertúlia actuarà de moderador/a i una altra farà de secretari/a on recollirà en un diari les conclusions més importants de cada sessions.*

Si repassem els principis de l'Aprenentatge Dialògic, i els relacionem amb allò que estem descrivint en les Tertúlies podrem observar com dos d'aquells seran la clau d'aquestes:

- La intel·ligència cultural

- La dimensió instrumental

Així, les Tertúlies Literàries Dialògiques han estat reconegudes, per intel·lectuals de tot el món, com una activitat que supera desigualtats socials, així com per Professorat d'Universitats de prestigi internacional com la Harvard University, la University of Massachusetts, el Victorian Centre of the Adult Literacy and Numeracy Australian Research Consortium (ALNARC) i el CREA de la Universitat de Barcelona, que han considerat aquesta activitat, com un exemple pràctic de les teories socials i educatives reconegudes en l'actualitat.

BIBLIOGRAFIA

- AGUILAR RÓDENAS, Consol; TRAVER MARTÍ, Joan Andrés; MARTI PUIG, Manuel (2008): “Género y el Diario de la Tertulia Literaria Dialógica de San Agustín”. Publicat a les Actes del XI Congrés Nacional de Teoria de l'Educació: “Educació, Gènere i Polítiques d'Igualtat “ CITE-08 de la Universitat de València 2, 3 i 4 de juliol de 2008
- AUBERT, A.; DUQUE, E.; FISAS, M, i VALLS, R. (2004). “Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI”. Barcelona. Graó.
- CREA. (1999a). “Cambio Educativo. Teorías y prácticas que superan las desigualdades”. *I Jornades Educatives del Parc Científic. Organitzades per CREA i celebrades en Barcelona el 21 i 22 de novembre de 1999.*
- ELBOJ, C., PUIGDELLÍVOL, I., SOLER, M., VALLS, C.(2002): “Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación”. Barcelona: Graó.
- FLECHA, R. et al. (2002). “Las comunidades de aprendizaje: una apuesta por la igualdad educativa”. REXE – Revista de Estudios y Experiencias Educativas, 1. Documents de multiculturalitat del Govern de Navarra.
- FREIRE, P. (1970). “Pedagogía del oprimido”. Madrid: Siglo XXI.
- FREIRE, P. (1997a). “*Pedagogía de la autonomía*”. Mèxic: Siglo XXI.
- GARCIA WEHRLE, Paloma (coord). (2008). “*Las personas mayores también quieren ciencias*” Nano y mayores. Universitat de Barcelona.
- GÓMEZ GONZÁLEZ, Aitor; RACIONERO-PLAZA, Sandra (2008): “El paradigma comunicativo crítico” [El contenido de este artículo fue presentado en “The Fourth International Congress of Qualitative Inquiry” el 14 de mayo de 2008]
- PALLARÉS, V (2004). “Les tertúlies literàries dialògiques: Paraules per a transformar”. *Jornades de Foment de la Investigació. Castelló: UJI*
- SÁNCHEZ AROCA, M. (1999) “La Verneda-Sant Martí: A school where people dare to dream”. Harvard Educational Review, 3, 69, p. 320-335. Cambridge: Harvard University.
- VALLS, R. 2000: *Comunidades de Aprendizaje. Una práctica educativa de aprendizaje dialógico para la sociedad de la información* . Departamento de Teoría e Historia de la Educación de la Universitat de Barcelona. Tesis doctoral no publicada